

Kaksi uutta Suomen Akatemian hanketta Siirtolaisuusinstituuttiin

1. Johanna Leinonen

Erikoistutkija, dosentti
johlei@utu.fi

2. Eveliina Lyytinen

Erikoistutkija, D.Phil.
evlyyyt@utu.fi

Johanna Leinonen on väitellyt historian alalta Minnesotan yliopistossa Yhdysvalloissa 2011. Hän on myös Turun yliopiston monikulttuurisuuden tutkimuksen dosentti. Parhaillaan Leinonen toimii Siirtolaisuusinstituutin erikoistutkijana Suomen Akatemian rahoittamassa, vastaava tutkija Marja Tiilikaisen johtamassa hankkeessa ”Perheen erossaolo, maahanmuuttostatus ja arjen turvallisuus: Haavoittuvien maahanmuuttajien kokemuksia ja strategioita” (2018–2021).

Eveliina Lyytinen on työskennellyt vuodesta 2015 lähtien Siirtolaisuusinstituutissa erikoistutkijana yhteispohjoismaisessa Coming of Age in Exile (CAGE) -projektissa tutkien pakolaistaustaisten nuorten koulutuksen ja työelämän kokemuksia Suomessa. Hän on väitellyt vuonna 2014 Oxfordin yliopistosta kongolaisien kaupunkipakolaisten suojelusta Ugandassa.

1. Hanke pakolaismatkoista käynnistyy Siirtolaisuusinstituutissa syksyllä 2018

Suomen Akatemia myönsi minulle huhtikuussa 2018 viisivuotisen akatemiaturkijan rahoituksen hankkeeseen, jossa tutkin pakolaismatkamuistoja vuonna 1944 Karjalasta paenneiden evakkojen matkakertomuksissa sekä 1990-luvun alussa tai 2015–2016 Suomeen saapuneiden pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kertomuksissa. Valitsin ajanjaksot tutkimukseen, koska ne edustavat merkittäviä ajanjaksoja Suomen pakkomuuttohistoriassa. Hankkeeni ”Pakolaismatkalla: Vertaileva tutkimus pakkomuuton narratiiveista” alkaa syyskuussa 2018 ja päättyy elokuussa 2023.

Viime vuosina pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden matkat Eurooppaan ovat olleet

taajaan media- ja poliittisten keskustelujen aiheena. Keskustelut kuitenkin keskittyvät pakolaismatkojen aiheuttamiin jännitteisiin Euroopassa, ja pakolaisten omat kokemukset usein vaarallisesta matkasta ovat jääneet pitkälti huomiotta. Pakolaismatkaa on myös tutkittu suhteellisen vähän kansainvälisestikin. Näin on siitakin huolimatta, että matkakokemuksella voi olla lähtemätön merkitys pakolaisen elämälle ja kotoutumiselle uuteen maahan.

Käsittelen pakolaismatkaa tutkimuksessani elämänkaaren murroskohtana, jota määrittävät sen tilaan ja aikaan kietoutuvat merkitykset. Lisäksi tutkin pakolaismatkaa fyysisesti, emotionaalisesti, sosiaalisesti ja

materiaalisesti koettuna. Matkaa tehdään fyysisissä tiloissa, läpi tiettyjen reittien ja hyödyntäen eri kulkuvälineitä. Ajallisesti matkaa luonnehtivat liikkeen ja paikallaan pysymisen periodit sekä vaihtelevat kulkunopeudet. Matkakokemus on myös sidoksissa siihen historialliseen ja yhteiskunnallis-poliittiseen kontekstiin, jossa se tapahtuu. Lisäksi matka on ruumiillinen ja emotionaalinen kokemus, johon vaikuttavat keskeisesti ennen matkaa ja matkan aikana muodostetut sosiaaliset siteet sekä niihin limittyvät valtasuhteet. Materiaalisilla objekteilla, kuten valokuvilla, asiakirjoilla ja kännyköillä, voi olla suuri merkitys matkan aikana, ja ne voivat myös toimia muistamisen välineinä myöhemmissä elämänvaiheissa. Näen tutkimuksessani pakolaismatkan myös muisteltuna kertomuksena: pakolaiset kertovat matkastaan jälkeensä, ja matkakokemus linkittyy menneisyyden lisäksi myös nykypäivään ja tulevaisuuteen. Matkakokemuksia voidaan täten lukea vastakertomuksina nykypäivän pakolaismatkaa stigmatisoiville julkisille keskusteluille.

Vertailamalla näitä kolmea periodia Suomen pakkomuuttohistoriassa tutkimukseni tuottaa empiiristä ja teoreettista tietoa vähän tutkitusta aiheesta. Sen hypoteesina on, että pakolaismatkan tutkimuksella voidaan tuottaa tärkeää tietoa pakolaisen integraatioon keskeisesti vaikuttavasta elämänvaiheesta. Tutkimuksen tuottamasta tiedosta on siis hyötyä alan tutkijoiden lisäksi myös eri tavoin pakolaisten kanssa työskenteleville asiantuntijoille.

Tutkimuksen tavoitteet ja sijoittuminen tutkimuskenttään

Tutkin hankkeessani viittä teemaa: 1) miten pakolaiset itse muistelevat ja käsitteellistävät matkansa; 2) matkan ajalliset ulottuvuudet; 3) matkan paikkaan sidotut merkitykset; 4) ennen matkaa tai sen aikana syntyneet sosiaaliset suhteet ja niihin kietoutuneet valtasuhteet; ja 5) matkan ruumiilliset, tunneperäiset ja materiaaliset ulottuvuudet.

Yhteiskuntatieteellistä ja humanistista siirtolaisuuden tutkimusta luonnehtii perinteisesti taipumus keskittyä paikallaan olon konteksteihin (nk. *sedentary bias*) eli siirtolaisuuden syihin ja seurauksiin lähtö- tai kohdemaissa. Sama pätee pitkälti Suomessa tehtyyn pakolaistutkimukseen. Ylirajaisuuden eli transnationalismin tutkimus on 1990-luvulta lähtien tuonut esiin siirtolaisten lähtö- ja kohdemaiden välisiä taloudellisia, sosiaalisia, poliittisia, viestinnällisiä ja perheyhteyksiä. Tästä huolimatta varsinainen ylirajainen *liike* lähtö- ja kohdemaan välillä on jäänyt varsin vähälle huomiolle. Ihmissaantieteen piirissä kehitetty nk. liikkuvuuden tutkimuksen paradig-

Kuva: Kevin Janvier 2011.

ma (*mobilities paradigm*) korostaakin nimenomaan liikkeen – tai pikemminkin liikkeeseen liitettyjen merkitysten – tutkimuksen tarvetta.

Hankkeeni tuo maantieteen piirissä kehitetyn liikkuvuuden tutkimuksen vuoropuheluun historian tutkimukselle ominaisen ajan ja ajallisuuden analyysin kanssa. Kysyn hankkeessani, mitä tapahtuu pakolaismatkalla lähtö- ja kohdemaiden välillä. Yleisesti ottaen siirtolaisuuden tutkimuksessa priorisoidaan kansallisvaltioiden rajoja ja usein myös pitkiä maantieteellisiä etäisyyksiä ylittävää muutto-liikettä. Samalla kuitenkin suurin osa maailman pakolaisista muuttaa vain lyhyitä matkoja maansa sisällä tai naapurimaahan. Tutkin hankkeessani matkoja niin lyhyemmällä (Karjalan evakot) kuin pidemmällä (1990-luvulla tai 2015–2016 saapuneet pakolaiset ja turvapaikanhakijat) maantieteellisillä välimatkoilla.

Yhdistän siis tutkimuksessani pakolaismatkan tilallista ja ajallista analyysia. Vaikka siirtolaisuus usein implisiittisesti ymmärretään ajalliseksi prosessiksi, joka koostuu useista toisiaan seuraavista vaiheista (esim. lähtö, saapuminen, kotoutuminen, kansalaisuuden saaminen), aikaa tai ajankulkua on harvoin hyödynnetty analyttisenä kategoriana siirtolaisuustutkimuksessa. Liikkuvuuden tutkimuksessa on kiinnitetty jonkin verran huomiota ajan ja tilan kokemuksiin siirtolaismatkan aikana. Muuttoliike – oli se sitten vapaaehtoista tai pakon vuoksi tapahtuvaa – ei ole alituista: erilaiset maantieteelliset ja ihmisten rakentamat esteet, valtioiden rajat sekä ihmisten liikkumista kontrolloivat viranomaiset ja instituutiot saattavat usein hidastaa tai kokonaan pysäyttää liikkeen. Liikkuvuuden tutkimusta luonnehtii kuitenkin tietynlainen historiattomuus: koska huomio kiinnittyy helposti globalisoituvan maailman kiihtyvään liikkeeseen, liikkuvuuden kokemukset menneisydessä ovat jääneet vähälle huomiolle. Tämän hankkeen lähtökohtana onkin, että pakolaismatkaan keskeisesti liittyvän tilan ja paikan kokemus (*missä* matkaa tehdään) kietoutuu olennaisella tavalla yhteen aikaan ja ajan kulkuun liittyvien merkitysten kanssa (*milloin* ja *kuinka nopeasti* matkaa tehdään). Lisäksi matkakokemus on sidoksissa siihen

yhteiskunnallis-historialliseen kontekstiin, missä matka tapahtuu.

Ajallisuus tulee tutkimuksessani ilmi myös siten, että ymmärrän pakolaismatkan tutkimuksessani muistelukerrontana. Pakolaismatkasta kerrotaan jälkikäteen, vuosia tai jopa vuosikymmeniä matkan jälkeen. Viime vuosina on ilmestynyt useita kiinnostavia tutkimuksia, jotka tuovat yhteen siirtolaisuuden tutkimuksen ja muistitutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä. Pakolaisia on kuitenkin harvemmin tutkittu muistitoimijoina (*mnemonic agents*). Hyödynnän tutkimuksessani tätä käsitettä ja näen pakolaiset aktiivisina toimijoina, jotka kertomalla matkastaan jäsentävät omaa menneisyyden pakolaiskokemustaan ja sen vaikutusta nykyisyyteensä ja tulevaisuuteensa. Kun pakolaiset kertovat matkastaan, he luovat sille oman määrittelynsä, ja tämä määritelmä voi olla laveampi kuin itse fyysinen matka lähtömaasta kohde- maahan. Vaikka fyysinen matka on päättynyt, emotionaalinen tai henkinen matka voi edelleen jatkua. Pyrinkin tutkimuksessani antamaan tilaa pakolaisten omille määrittelyille pakolaismatkasta ja täten teoretisoimaan pakolaismatkan käsitettä induktiivisesti.

Liikkuvuuden tutkimuksessa on painotettu liikkuvuudelle reunaehtoja asettavien valtasuhteiden huomioon ottamista. Ei ole itsestään selvää, kuka kykenee jättämään kotimaansa, ja miten, milloin, missä ja millä nopeudella matkaa pystytään tekemään. Erityisesti pakolaisuudessa valtasuhteiden merkitys on ilmeinen. Analysoin pakolaismatkoja tiloina, joissa erilaiset valtasuhteet tulevat näkyviksi, ja jotka voivat toisintaa tai muuntaa valtasuhteita. Hyödynnän tutkimuksessani intersekti-onaalista lähestymistapaa. Tarkastelen, miten eroja ja hierarkioita tuottavat kategoriat, kuten esimerkiksi sukupuoli, ikä, luokka-asema, uskonto, etnisyys tai seksuaalisuus, vaikuttavat pakolaismatkakokemukseen ja sen muistoon. Lisäksi pakolaisen status muuttaessa vaikuttaa keskeisellä tavalla matkakokemukseen: tutkimuksen kohteena onkin eri statuksilla muuttaneita. Tärkeä analyttinen kategoria tulee siis olemaan status matkan aikana.

Aineisto ja eettiset näkökohdat

Laadullinen tutkimusaineistoni koostuu arkistomateriaalista ja narratiivisista haastatteluista. Tutkin Karjalan evakoiden matkakokemuksiin liittyviä arkistokokoelmia Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) Kansanrunousarkistossa ja teen narratiivisia haastatteluja 1990-luvun alkuvuosina saapuneiden somali- ja jugoslaviaalaistaustaisten pakolaisten kanssa sekä vuosina 2015–2016 saapuneiden irakilaisien ja afganistanilaisten kanssa.

SKS:n kokoelmat käsittävät evakkomatkakertomusten lisäksi muun muassa valokuvamateriaalia. Kokoelmat on kerätty eri aikakausina liittyen erilaisiin aineistonkeruuprojekteihin, joita ovat toteuttaneet SKS ja erilaiset Karjala-seurat. Otan huomioon evakkomatkakertomusten sidonnaisuuden niiden keruuhetkeen aineistoni analyysissä. Pyrin myös löytämään vielä elossa olevia Karjalan evakkoja haastatteluja varten.

Hyödynnän tutkimuksessani narratiivista haastattelumenetelmää. Haastatteluihin osallistuvat ovat täysi-ikäisiä miehiä ja naisia, jotka ovat saapuneet Suomeen joko kiintiöpakolaisina tai turvapaikanhakijoina. Tavoitteenani on tehdä noin 60–70 haastattelua pääkaupunkiseudulla ja Turussa. Valitsin tutkimukseeni narratiivisen metodin, koska se antaa haastateltaville tilaa muodostaa oman matkaa kuvaavan kertomuskaarensa.

Eettiset kysymykset ovat tutkimukseni keskiössä, koska käsittelemäni aihepiiri on sensitiivinen ja haastatteluihin osallistuvat ryhmät haavoittuvia. Otan eettiset kysymykset huomioon tutkimuksen suunnittelussa, toteutuksessa, analyysissä ja tutkimustuloksia julkaistaessa. Ennen haastatteluja pohdin tarkkaan tutkimukseni mahdolliset riskit tutkittaville. Selvitän tutkimukseen osallistuville henkilöille perusteellisesti tutkimuksen tavoitteet ja aineiston käyttö- ja julkaisutavat. Pyydän heiltä kirjallisen tai suullisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta. Haastateltavat voivat koska tahansa vetäytyä tutkimuksesta tai olla vastaamatta tiettyihin kysymyksiin tai teemoihin. Tulen myös jatkuvasti reflektoimaan omaa rooliani ja omia rajoitteitani haastattelutilanteissa, erityisesti mikäli haastattelu tuo pinnalle erityisen traumaattisia muistoja. Tällaisissa tilanteissa keskeytän haastattelun ja annan tietoa tahoista, joiden kautta haastateltavat voivat saada ammattimaista tukea.

Lähteet

- BenEzer, Gadi (2002). *The Migration Journey: The Ethiopian Jewish Exodus*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- BenEzer, Gadi & Roger Zetter (2014). Searching for Directions: Conceptual and Methodological Challenges in Researching Refugee Journeys. *Journal of Refugee Studies*, 28 (3), 297–318.
- Buil, Carla & Melissa Siegel (2014). Destination Europe: Afghan Unaccompanied Minors Crossing Borders. Spyros Spyrou & Miranda Christou (eds.), *Children and Borders*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 99–113.
- Creet, Julia & Andreas Kitzmann (eds.) (2011). *Memory and Migration: Multidisciplinary Ap-*

- proaches to Memory Studies*. Toronto: University of Toronto Press.
- Cresswell, Tim (2010). Towards a Politics of Mobility. *Environment and Planning D: Society and Space*, 28 (1), 17–31.
- Düvell, Franck, Anna Triandafyllidou & Bastian Vollmer (2010). Ethical Issues in Irregular Migration Research in Europe. *Population, Space and Place*, 16 (3), 227–239.
- Gill, Nick, Javier Caletrío & Victoria Mason (2011). Introduction: Mobilities and Forced Migration. *Mobilities*, 6 (3), 301–316.
- Glynn, Irial & J. Olaf Kleist (eds.) (2012). *History, Memory and Migration: Perceptions of the Past and the Politics of Incorporation*. Houndmills, Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Griffiths, Melanie, Ali Rogers & Bridget Anderson (2013). Migration, Time and Temporalities: Review and Prospect. *COMPAS Research Resources Paper*. Saatavilla: https://www.compas.ox.ac.uk/media/RR-2013-Migration_Time_Temporalities.pdf. Luettu 25.5.2018.
- Iqbal, Hannah (2016). *Precarious Journeys: Exploring the Stories of Young People Seeking Asylum*. PhD Dissertation, Cardiff University.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa (2009). The Mobilities of Forced Displacement: Commemorating Karelian Evacuation in Finland. *Social & Cultural Geography*, 10 (5), 545–563.
- Lyytinen, Eveliina (2017). Refugees' "Journeys of Trust": Creating an Analytical Framework to Examine Refugees' Exilic Journeys with a Focus on Trust. *Journal of Refugee Studies*, 30 (4), 489–510.
- Malkki, Liisa H. (1995). Refugees and Exile: From "Refugee Studies" to the National Order of Things. *Annual Review of Anthropology*, 24 (1), 495–523.
- Nardone, Mariana & Ignacio Correa-Velez (2016). Unpredictability, Invisibility and Vulnerability: Unaccompanied Asylum-Seeking Minors' Journeys to Australia. *Journal of Refugee Studies*, 29 (3), 295–314.
- Palmberger, Monika & Jelena Tošić (eds.) (2016). *Memories on the Move: Experiencing Mobility, Rethinking the Past*. London: Palgrave Macmillan.
- Pentikäinen, Marja (2005). *Loputon matka: Vietnamlaisien ja somalialaisten kertomuksia pakolaisuudesta*. Työpoliittinen tutkimus 274. Helsinki: Työministeriö. Saatavilla: <https://multikult.files.wordpress.com/2008/05/loputon-matka-vietnamlaisien-ja-somalialaisten-kertomuksia-pakolaisuudesta-tutkimus.pdf>. Luettu 25.5.2018.
- Savolainen, Ulla (2015). *Muisteltu ja kirjoitettu evakkomatka: Tutkimus evakkolapsuuden muistelukerronnan poetiikasta*. Helsinki: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Sheller, Mimi & John Urry (2006). The New Mobilities Paradigm. *Environment and Planning A*, 38 (2), 207–226.
- Söderström, Ola ym. (2013). Introduction: Of Mobilities and Moorings: Critical Perspectives. Ola Söderström ym. (toim.), *Critical Mobilities*. London: Routledge, 1–21.
- UNHCR (2015). *Global Trends: Forced Displacement in 2015*. UNHCR. Saatavilla: <http://www.unhcr.org/uk/statistics/unhcrstats/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html>. Luettu 25.5.2018.
- Urry, John (2007). *Mobilities*. Cambridge, UK; Malden, MA: Polity Press.

2. Taisteleva tutkimus turvapaikanhakijoiden karkotettavuudesta

Suomen Akatemia myönsi minulle tutkija-tohtorirahoituksen kolmivuotiselle tutkimushankkeelle (1.9.2018–31.8.2021). Tässä hankkeessa tehdään taistelevaa tutkimusta liittyen turvapaikanhakijoiden karkotuksiin. Viime vuosina karkotettavien eli karkotusuhan alla elävien kirjo ja määrät ovat kasvaneet Suomessa johtuen turvapaikanhakijoiden määrän lisääntymisestä ja sitä seuranneesta kiristyneestä lainsäädännöstä ja politiikasta. Karkotuksiin liittyvä tutkimus Suomessa on kuitenkin vielä vähäistä ja alan kriittistä tutkimusta tarvitaan lisää yhteiskunnallisen keskustelun, päätöksenteon ja kansalaisaktiivisuuden tueksi.

Tutkin taistelevan toimintatutkimuksen menetelmin karkotuskoneiston lainsäädän-

nöllistä ja poliittista kehitystä, karkotuksiin liittyvää sosiaalista ja institutionaalista (epä) luottamusta sekä turvapaikanhakijoiden karkotusmatkoja. Hanke vastaa tarpeeseen tehdä tutkimusta, jossa karkotettavien toimijuus tunnustetaan ja jota tuetaan myös kansatutkijuiden kautta. Tutkimus on monitieteinen yhdistäen ihmis- ja oikeusmaantieteen sekä luottamus- ja pakolaistutkimuksen ajattelua.

Tutkimushankkeen tavoitteet

Tuotan yhdessä hankkeeseen osallistujien kanssa rohkeita yhteiskunnallisia, teoreettisia ja metodologisia avauksia turvapaikanhakijoiden karkotettavuudesta. Ensinnäkin

hanke tarjoaa kriittistä tieteellistä tietoa Suomen karkotuslainsäädännöstä ja -politiikasta sekä viranomaiskäytännöistä. Tälle on suuri tarve, sillä Suomeen on viime vuosina syntynyt aiempaa laajempi karkotettavien turvapaikanhakijoiden joukko, joiden maasta poistaminen on hallituksen ja viranomaisten prioriteetti. Voidaan puhua uudenlaisen karkotuskoneiston synnystä ja tutkimus tämän koneiston kehityksestä on ensiarvoista. Luottamuksen kysymykset liittyvät vahvasti juuri karkotuksiin. Hankkeessa tutkitaan sekä sosiaalista että institutionaalista (epä)luottamusta osana karkotuksia. Lisäksi hanke vastaa tarpeeseen ymmärtää turvapaikanhakijoiden karkotusmatkoja paremmin. Ajallisesti ja tilallisesti monitahoisia matkoja analysoidaan Suomen rajojen sisällä ja ulkopuolella.

Toiseksi hanke on tieteellisesti innovatiivinen, sillä siinä kehitetään karkotustutkimuksen käsitteistöä tuomalla uudenlaista teoreettista ajattelua alan tutkimukseen. Analysoin turvapaikanhakijoiden karkotettavuutta kolmesta teoreettisesta viitekehystä käsin: oikeusmaantieteen, luottamuksen ja pakolaismatkan tutkimuksen lähtökohdat mahdollistavat uusia teoreettisia läpimurtoja. Kyseiset avaukset takaavat myös vahvan tieteellisen perustan hankkeen toimintatutkimukselliselle otteelle.

Kolmanneksi keskeinen tavoitteeni on soveltaa ja kehittää taistelevan tutkimuksen metodologioita karkotustutkimuksessa. Taisteleva tutkimus viittaa kantaaottavaan, toimintalähtöiseen ja osallistavaan tutkimusotteeseen. Suomessa pakolaisalan toimintatutkimusta ja etenkin karkotustutkimusta on tehty toistaiseksi vähän. Koska pakolais tutkimuksen keskeinen periaate on kyseenalaistaa politiikasta omaksuttuja kategorisointeja ja saada aikaan positiivista muutosta, on taistelevan tutkimuksen metodologioiden soveltaminen erittäin suositeltavaa. Tavoitteena on siten edistää inhimillistä ja ihmisoikeuksia kunnioittavaa karkotuspolitiikkaa.

Karkotukset ja karkotustutkimus

Turvapaikanhakijoiden karkotus Suomesta on noussut viime aikoina yhteiskunnallisen keskustelun, politiikanteon ja lainsäädäntömuutosten keskiöön. Vuoden 2018 alkupuolella noin 1 500 lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen saanutta henkilöä odottaa karkotusta, mutta osaa heistä ei käytännössä pystytä palauttamaan. Pakkopalautukset ovat vaikeita etenkin Irakiin, Afganistaniin ja Somaliiaan, joista valtaosa turvapaikanhakijoista tulee. Emme useinkaan tiedä, mitä karkotettaville tapahtuu karkotusmatkan aikana ja sen jälkeen.

Koska hallitus on linjannut kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden tehokkaan ja laajamittaisen karkottamisen yhdeksi ulkomaalaishallinnon päätavoitteeksi, näkyy tämä kiristynyt karkotuspolitiikka ja -käytäntö myös lisääntyneenä vastarinnan aktivistitoimintana. Suomessa käydään keskustelua siitä, tuleeko karkotettavien piilottelu kriminalisoida ja aiheuttavatko aktivistien mielenilmaukset lentokentillä turvallisuusuhkaa. Samalla kysytään, voiko virkavalta pakkopalauttaa turvapaikanhakijoita maihin, joita viranomaiset pitävät turvallisina, mutta jotka ovat kansalaisyhteiskunnan toimijoiden ja asiantuntijoiden arvioiden mukaan turvattomia. Tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa keskusteluun, päätöksentekoon ja kansalaisaktivismiin kaitataan kipeästi alan tieteellistä tutkimusta.

Kansainvälinen ja suomalainen karkotustutkimus on keskittynyt tarkastelemaan karkotuksia pääosin kolmesta perspektiivistä, jotka ovat karkotettavien haavoittuvuus, valtioiden karkotuskoneiston kehitys ja erilaisten ihmisten määrittely karkotettaviksi. Karkotus nähdään alan tutkimuksissa, ei vain ihmiskärsimyksen, vaan myös laajamittaisen rakenteellisen poliittis-taloudellisen ja maa-hanmuuton hallinnan ilmentymänä. Koska alan tutkimus on keskittynyt karkotettavuuden rakenteelliseen analyysiin, on viime aikoina esitetty kritiikkiä, jonka mukaan tutkimuksesta on kadonnut perustavanalaatuinen ymmärrys karkotettavien aktiivisesta toimijuudesta. Yhdistän tässä hankkeessa institutionaalista ja rakenteellista analyysia yksilöiden ja yhteisöjen toimijuuden tutkimukseen.

Taisteleva tutkimus ja tutkimusetiikka

Teen tutkimusta yhdessä "aktivistien" kanssa. Käytän termiä aktivisti kuvaamaan niitä henkilöitä (karkotettavia, turvapaikanhakijoita, paperittomia, pakolaisia, muita ulkomaalaistaustaisia ja kantasuomalaisia), jotka osallistuvat inhimillisemmän turvapaikkapolitiikan puolustamiseen ja karkotuksia koskevaan kansalaistoimintaan. Aktivisteilla voi olla eri yhteiskunnallisia ja ammatillisia positiioita. Hankkeen alussa neuvottelen aktivistien kanssa siitä, mitä käsitettä minun tulisi käyttää heihin viitatessani, sillä he eivät välttämättä koe olevansa aktivisteja vaan kenties pikemminkin vapaaehtoisia tai kansalaisaktiiveja.

Yhteistyötä tutkimukseen osallistuvien löytämiseksi tehdään etenkin kahden eri turkulaisen verkoston kanssa. Verkostot ovat *We see you* -yhdistys, jonka tavoitteena on inhimillisempi turvapaikkapolitiikka sekä Suomen Valkonauhaliiton *Kaikkien naisten talo* -hanke, joka toiminnassaan kohtaa paperittomia sekä sen uhan alla eläviä ihmisiä,

keskittyen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien naisten ja heidän perheidensä kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Tutkimukseen sisällytetään tarpeen mukaan aktivisteja myös edellä mainittujen verkostojen ulkopuolelta.

Hankkeessa toteutetaan yhteensä kuusi aktivistityöpajaa, joissa on koulutusta ja joissa tutkimusta työstetään yhdessä aktivistien kanssa. Muita aineistonkeruumenetelmiä ovat mm. yksilöhaastattelut, ryhmäkeskustelut, osallistuva havainnointi ja valokuvaus sekä luova kirjoittaminen.

Eettiset kysymykset ovat tutkimuksen kannalta keskeisiä, sillä karkotus on aiheena erittäin sensitiivinen niin poliittisesti kuin henkilökohtaisesti. Tutkimukselle haetaan eettinen ennakoarviointi Turun yliopiston eettiseltä toimikunnalta. Pakolaistutkimukseen liittyy aina vaara siitä, että tutkijan ja tutkittavan väliset valta-asetelmat ovat epäsymmetriset. Tässä tutkimuksessa puretaan tällaista asetelmaa luomalla kanssatutkijuutta aktivistien kanssa, joista osa on turvapaikanhakijoita ja pakolaisia. Hankkeen suunnasta keskustellaan yhdessä siihen osallistuvien aktivistien kanssa ja tarpeen mukaan esimerkiksi aineistonkeruusuunnitelmaa muutetaan riskien välttämiseksi. Tiedotan tutkimuksesta avoimesti eri aktivistikanavilla ja reflektoin omaa tutkija-aktivistipositiotani hankkeen eri vaiheissa. Osallistavaan tutkimukseen liittyy eettisiä haasteita myös suhteessa anonyymiteettiin ja luottamuksen rakentamiseen kanssatutkijoihin. Tutkimusetiikka otetaan huomioon myös hankkeen julkaisuissa ja aineistonhallinnassa.

Tutkimushankkeen tuotokset ja kansainväliset tutkijavierailut

Hankkeen tuotoksina syntyy yhteensä kuusi kansainvälistä vertaisarvioitua artikkelia ja yhdessä aktivistien kanssa kirjoitettuja populaaritekstejä (mm. kannanottoja, blogitekstejä ja mielipidekirjoituksia). Kirjoitan jokaisesta englanninkielisestä artikkelista suomenkielisen tutkimustiedotteen tai blogitekstin ja pidän Siirtolaisuusinstituutissa kaikille avoimia esitelmää artikkelien tuloksista. Hankkeen tuloksia esittelen populaaritapahtumissa ja tiedeellisissä konferensseissa.

Parin kuukauden mittaisia kansainvälisiä tutkijavierailuja teen mm. Tukholman yliopistoon (professori Shahram Khosravi), Uppsalan yliopistoon (professori Don Mitchell), Coventryn yliopistoon (professori Mike Hardy ja Heaven Crawley) ja Exeterin yliopistoon (professori Nick Gill). Hankkeen kansainvälisenä mentorina toimii myös professori De Genova Yhdysvalloista. Hanke huipentuu aktivistien kanssa yhdessä suunnittelemaamme lop-

Karkotuksiin liittyvä kannanotto Helsingin Rautatien torin mielenilmauksessa keväällä 2017. Kuva: Eveliina Lyytinen.

puseminaariin, jonne kutsun kansainvälisiä pääpuhujia sekä suomalaisia viranomaisia ja päättäjiä.

Lähteet

- Anderson, Bridget, Matthew Gibney & Emanuela Paoletti (2010). Citizenship, Deportation and the Boundaries of Belonging. *Citizenship Studies*, 15 (5), 547–563.
- De Genova, Nicholas (2016). Detention, Deportations, and Waiting: Toward a Theory of Migrants Detainability. Global Detention Project Working Paper, No. 18. Saatavilla: <https://www.globaldetentionproject.org/wp-content/uploads/2016/12/De-Genova-GDP-Paper2016.pdf>. Luettu 20.9.2017.
- De Genova, Nicholas & Nathalie Peutz (toim.) (2010). *The Deportation Regime. Sovereignty, Space and the Freedom of Movement*. London: Duke University Press.
- Ellis, Basia D. & Henderikus J. Stam (2017). Cycles of deportability: Threats, fears, and the agency of 'irregular' migrants in Canada. *Migration Studies*, doi: <https://doi.org/10.1093/migration/mnx049>.
- Gravelle, Matthew, Antje Ellermann & Catherine Dauvergne (2013). Studying Migration Governance from the Bottom Up. Anderson, Bridget, Matthew Gibney & Emanuela Paoletti (toim.), *The Social, Political and Historical Contours of Deportation*. London: Springer.
- Horsti, Karina (2017). Unjust to everyone? Responses to deportation of asylum seekers in Finland. *Open Democracy*. Saatavilla: <https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/karina-horsti/injustice-to-everyone-moral-responses-to-deportation-of-asylum-seekers-in-finland>. Luettu 14.9.2017.
- Könönen, Jukka & Niina Vuolajärvi (2016). Karkotuskoneiston keskeyttämät elämät. Viitanen, Kaisa & Katja Tähjä (toim.) *Karkotetut*. Helsinki: Schildts & Söderströms, xx–xx.
- Suoranta, Juha & Sanna Ryyänen (2014) *Taisteleva tutkimus*. Helsinki: Into.